

DE L'ESCRIPTOR DAVANT LA SOCIETAT PRESENT

És, qui ho negaria?, un senyal del temps que el mateix dia que publicava les meves consideracions, de fet comunes, sobre les relacions entre el literat i la política, un escriptor francès jove i assenyalat, Thierry Maulnier, signés un article on posava, gairebé amb mots i amb noms idèntics, el mateix problema. Si jo titulava les meves notes *Literatura i Política*, ell *Literatura i Societat*. I partia del mateix fet: els escriptors francesos d'avui —i jo dic els anglesos i els espanyols i, a la manera llur, els alemanys i els russos— han esdevingut escriptors polítics. Els uns s'han decantat a favor del Feixisme (Thierry Maulnier diu Nacionalisme), els altres pel Comunisme. Jo dubtava, i dubto, que des d'un pla polític sobirà pugui defensar hom la causa de l'esperit. Thierry Maulnier remarca que cap dels seus col·legues inscrits al periodisme polític de combat no creu desertar-la. Ans bé: creu servir-la. Jo penso que la Llibertat, el Dret i la Justícia cal defensar-los dins i enfront de tots els règims. Alguns, fleumes o capciosos, sostenen que només un règim, aquell per al qual van les seves preferències, pot avafiorir la pràctica d'aquells principis. No cal, però, ésser gaire primmirat per a adonar-se que, sota el nacionalisme, la llibertat, el dret i la justícia esdevenen nacionals. Hi ha la llibertat nacional, el dret nacional i la justícia nacional en oposició a les altres llibertats, etc., nacionals. Sota el comunisme sovieta no hi ha més dret, ni llibertat, ni justícia que els anomenats proletaris. (Per bé que a Rússia sdevinguin, de mica en mica, nacionals. O nacionalistes, malgrat els principis, sota Stalin.) Vegeu què són el Dret, la Llibertat i la Justícia, com a principis essencials a l'Alemanya d'ara!

Thierry Maulnier atribueix la decisió perillosa de tants de noms destacats al fet que la societat temporal d'avui no assegura la permanència ni la seguretat dels bens espirituals que mantenen a l'escriptor la seva raó d'ésser. És a dir: que la societat contemporània no proporciona condicions de vida intel·lectual propícies a la causa de l'esperit. «Una dissociació bastant subtil ha separat la literatura, i amb ella la intel·ligència, d'un cos d'institucions i de forces socials on no troba ni objectes dignes d'ella, ni recursos favorables al seu desenrotllament normal.» Cita de la «Revue du xx Siècle» un article de Jean Loing segons el qual durant aquest segle l'Estat, la societat i els artistes resten separats. La societat, diu Loing, hi perd, però els artistes no hi guanyen res, puix que, aïllats o en grups, sofreixen, dubten, privats d'un ajut i d'una amistat que els permeten d'anar còmodament més lluny. La posició, doncs, de l'escriptor era, com deia divendres passat des d'aquesta mateixa secció, de desconfiança davant la societat present, i de resistència.

«Proust, Barrés, Valéry o Maurras —diu Thierry Maulnier— s'han comportat sempre, envers la societat on han estat condemnats a viure, o com a espectadors o com a enemics; mai no n'han estat solidaris. A la seva manera Ilya Ehrenburg utilitza, a profit de la tesi comunista, la mateixa apreciació.»

Aleshores què? L'escriptor es troba en oposició al país legal, a la nació oficial. Però, ¿i en els països on s'ha realitzat l'altre Estat o l'altra Nació? ¿Com col·labora l'escriptor alemany o italià a les tasques de llur govern nacional? Itàlia és la pàtria dels feixistes; Alemanya, la pàtria del nazis, i Rússia, la dels addictes al partit comunista oficial. No hi ha, efectivament, oposició perquè aquesta és a l'exili. Maurras, a Itàlia —o a França, sota un règim feixista—, s'hauria de recloure, si s'obeís, a la torre de vori de la poesia. ¿No serà, potser, que l'escriptor lliure està sempre en oposició al règim on ha nat on s'ha format? La il·lusió de Maurras és la monarquia, perquè no l'ha viscuda; la de Gide, el comunisme (un comunisme individualista, divers —i advers— del de la URSS, malgrat tot), perquè aquest comunisme individualista no és cap realitat, ara per ara.

Ja sé que, si l'escriptor s'absté, és considerat un còmplice, i que el Poder constituït sempre s'aprofita, a benefici seu, del silenci de l'escriptor. Però jo no propugno pas l'abstenció, sinó les distàncies guardades. No asseguro ni aformo que l'escriptor, considerant com a tal l'amorós de saber, i l'artista hagin, políticament, d'abstenir-se. Crec que un escriptor, com a ciutadà, es deu al país i pot col·laborar a l'ensorrada d'un règim i a la provatura de règims nous. Allò que he escrit és que no s'ha de deixar absorbir per l'activitat política, que per a l'escriptor sempre ha d'ésser secundària. Els seus deures envers la comunitat són els dels altres ciutadans. Davant l'Esperit, però, aquesta adhesió o adhesions temporals han d'ésser preses amb aquella desconfiança que és la pròpia salvaguarda. L'escriptor d'avui, el català per exemple, ha provat més règims que cap escriptor francès. Els seus col·legues italians, alemanys i russos n'han provats de més durs. El darrers, a hores d'ara, no saben, segons conclourà tot observador desapassionat que hagi llegit amb deteniments els discursos del darrer Congrés d'Escriptors de la URSS, «*ni com han d'escriure ni de què*».

Només aquesta desconfiança inicial pot emparar i enllocar les nostres passions polítiques. Només la defensa, dins cada règim o en oposició a un règim, del Dret, de la Llibertat i de la Justícia com a principis universals ens pot salvar. Tota adhesió incondicional a règims absolutistes és una deserció.

No és pas l'escriptor que s'ha d'acostar als règims, sinó els règims que s'han de modificar d'acord amb aquells principis universals dels quals els escriptors lliures són els defensors permanents i, potser, els màrtirs sense recompensa.

J. V. Foix [20-XI-1934]

